

- logical methods of generalization, comparison and comparison, deduction and induction, method of formalization, logical interpretation, method of logical justification and some others;
- analysis of legislative and regulatory documents;
- analysis of the database of public-private partnership projects of the Kazakhstan PPP center;
- a method of graphical representation of the obtained results of analysis and evaluation.

Originality / value of the research: Kazakhstan's information policy, which is permanently in the process of transformation, needs to be rebooted today. An upgrade of the public-private partnership project management system is needed. The main attention in the study was focused on determining and assessing the current state, as well as the dynamics of development of public-private partnership projects in the Republic of Kazakhstan. The authors identified and structured the main gaps in the development of the PPP project management system, and also proposed measures to improve them.

Findings. PPP in Kazakhstan requires comprehensive consideration in order to improve legislative aspects and approach the forms of PPP common in Western countries, it is necessary to build new modern PPP approaches, transform the mechanism into an accessible and transparent source of project implementation for business and the public, make a strict distinction between public procurement, since today the tool has become a bypass of the public procurement procedure. It is necessary to remove all business risks from the state. It is necessary to avoid unreasonably provided extra benefits and over-marginality. All this will radically change and improve the current state of the PPP project management system in the Republic of Kazakhstan and will make it more attractive for implementation. The state plays a leading role in this process, and state regulation of the PPP project management system should serve as a driver for changes dictated by time and the need to transform this system.

Keywords: public-private partnership, management system, project management, public administration.

ОБ АВТОРАХ

Степанов Михаил Сергеевич – докторант PhD, Карагандинский Университет Казпотребсоюза, Караганда, Республика Казахстан, e-mail: misha_stepanov.1997@mail.ru*

Легостаева Анна Анатольевна – кандидат экономических наук, профессор, ученый секретарь, Карагандинский университет Казпотребсоюза, Караганда, Республика Казахстан, e-mail: anjal@mail.ru

МРНТИ 06.61.33

JEL Classification: R11

DOI: <https://doi.org/10.52821/2789-4401-2022-1-100-112>

АЙМАҚТЫҚ БАСҚАРУДЫ ЦИФРЛАНДЫРУ ЕЛДІҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУЫНЫҢ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ

М. Н. Ниязов¹, Д. М. Турекулова^{1*}, Л. Хуаныш¹
¹Esil University, Нұр-Сұлтан, Қазақстан Республикасы

АНДАТПА

Зерттеу мақсаты – аймақтың дамуының экономикалық субъектілері мен онда тұратын азаматтардың әл-ауқатын жақсартуға ықпал ететін негізгі бағыттар мен мүмкіндіктерді анықтау болып табылады.

Әдіснамасы. Зерттеу барысында құрылымдық, функционалдық, жүйелік және кешенді талдаулар, сондай-ақ өңірлерді басқару бойынша деректердің ақпараттық ағынына талдау жүргізілді.

Зерттеудің бірегейлігі / құндылығы. Зерттеудің құндылығы елдің тұрақты дамуы контекстінде өңірдің бәсекеге қабілеттілігін басқарудың түрлі аспектілерін қамтитын ғылыми, практикалық және әдіснамалық ережелерді қалыптастырудан тұрады.

Зерттеу нәтижелері – әлеуетті тәуекелдер және өңірлер дамуының өңірлік ерекшеліктері сипатталған. Өңірлер деңгейінде стратегиялық жоспарлау сапасына әсер ететін негізгі факторлар айқындалды және оларды жақсарту жөнінде ұсынымдар әзірленді. Ақмола облысының ауылдық округ, ауыл деңгейінде нақты деректерді ұсыну мүмкіндігімен ауданның цифрлық әкімдігінің жұмыс істеп тұрған демонстрациялық моделі ұсынылды. Осыған байланысты ұлттық шаруашылық жүйелерінің бәсекеге қабілеттілігін қалыптастырудағы өңірлердің рөлі мен маңыздылығының өсуі айқын болып отыр, бұл өңірдің бәсекеге қабілеттілігінің теориялық-әдіснамалық және практикалық аспектілерін жүйелі зерттеу қажеттігінің негіздемесін береді.

Түйін сөздер: бәсекеге қабілеттілік, орнықты даму, өңірлік басқару, evidence-based policy.

КІРІСПЕ

Елдің және оның өңірлерінің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етуде сыртқы экономикалық факторлар маңызды рөл атқарады. Алайда, тиімді пайдалану кезінде өңірдің ішкі ғана емес, сонымен қатар сыртқы нарықтарда да табысты бәсекеге түсу мүмкіндігін арттыра түсетін ішкі факторлар да маңызды. Заманауи экономиканың қалыптасу жағдайында өңірлердің бәсекеге қабілеттілігінің өсуіне байланысты проблемалар, отандық экономиканы дамытудың басты міндеттерінің біріне айналуға, яғни олардың дамуының оң серпіні мемлекеттің экономикалық жүйесінің тұтастығына, сенімділігі мен тұрақтылығына тікелей әсер етеді. Өңірлердің бәсекелестік артықшылықтарын қалыптастыру жедел экономикалық өсуге қол жеткізіп қана қоймай, сондай-ақ, өңірлік ресурстық әлеуетті ұтымды және тиімді пайдалануға әсерін тигізеді. Демек, бұл аймақтың экономикалық субъектілері мен онда тұратын азаматтардың әл-ауқатын жақсартуға ықпал етеді.

Осыған байланысты ұлттық шаруашылық жүйелерінің бәсекеге қабілеттілігін қалыптастырудағы өңірлердің рөлі мен маңыздылығының өсуі айқын болып отыр, бұл өңірдің бәсекеге қабілеттілігінің теориялық-әдіснамалық және практикалық аспектілерін жүйелі зерттеу қажеттілігін негіздейді.

Бұл мақалада зерттеліп отырған тақырыпқа байланысты отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектеріне шолу жасаланды. Атап айтсақ, өңірдің даму теорияларымен О. Кузнецова [1], У. Айзард [2], С. Муллахмедова, Р. Шахпазова [3], Э. Гасанов [4], А. Леонтьев [5], А. Гусейнов [6] т. б. Өңірлердің біркелкі емес даму мәселелерін О. Сабден, Ф. Днишев [7], Н. Нурланова [8], Г. Исаева [9], Л. Спанкулова [10] өздерінің еңбектерінде қарастырған.

ЗЕРТТЕУДІҢ НЕГІЗГІ БӨЛІМІ

Әлемнің жетекші елдерінің стратегиялық жоспарлау жүйелерін дамытудағы бірқатар процестерді, оның ішінде мемлекеттік биліктің қызметін жақсарту нысандарын, әдістері мен механизмдерін бөліп көрсетуге болады [3]:

1. Бюджеттік шығыстардың орталықтандырылған басқару әдістерін және мемлекеттік сатып алудың нарықтық механизмдерін және өңірлік (субфедералдық) деңгейдегі (АҚШ) стратегиялық бастамаларды қолдауды үйлестіретін стратегиялық жоспарлау процесін жүйелі реттеу;

2. Ұлттық стратегиялық жоспарлауды интеграциялау топтары (ЕО, Франция, Германия және т. б.) ұлттық деңгейден жоғары бақылау, реттеудің санкциялық механизмдері шеңберінде ұлттық деңгейден жоғары құжаттарға байланыстыру;

3. Ұлттық стратегияға, оның ішінде федералдық деңгейге қойылатын «шекті» ұлттық деңгейден жоғары талаптар арқылы өңірлік жоспарлар мен бағдарламаларға (ЕО, Франция, Германия және т. б.) назар аудара отырып, ұлттық жоспарлы шешімдерді қабылдау еркіндігі жүйенің икемділігін арттыру, келісудің ауқымды келіссөздер механизмін енгізу;

4. Жоспарлау процестерін бюджет процесімен қатаң үйлестіру. (ЕО, АҚШ) бюджеттік жоспарлау бағдарламалардың іске асырылуы бағалау нәтижелерімен байланыстырылады;

5. Қысқа мерзімді жоспарлаудың ұзақ мерзімді жоспарлаудан басымдығы, ақпарат көзі ретінде болжау және бақылау функцияларын жедел шешімдер қабылдау үшін өзгерту, жоспарлы процесті уақыт бойынша және кезеңдер бойынша регламенттеу, белсенді мониторинг (ЕО, АҚШ), коммерциялық қызмет саласы ретінде тәуелсіз болжау;

6. Бәсекелес сарапшылық топтардың макроэкономикалық болжамдарды орындауы елдің және (АҚШ) оның өңірлерінің қызмет салаларының орнықты даму тәуекелдері мен қатерлері негізінде талданылады;

7. Стратегиялық жоспарлау циклін президенттік сайлауға және (АҚШ) электрондық цикліне байланыстыру;

8. Салаларды дамытуды (АҚШ) мемлекеттік стратегиялық жоспарлауға бағдарлау; (АҚШ) "төменнен жоғары" қағидаты бойынша салалық дамуды жоспарлау;

9. Федералдық үкіметтің (АҚШ, ГФР) өңірлердің (штаттардың) стратегиялық бастамаларын қолдаудың гранттық (конкурстық) жүйесі кезінде даму стратегияларын қабылдаудағы аумақтық (әкімшілік) құрылымдардың дербестігі;

10. Стратегиялық жоспарлаудың институционалдық, нормативтік және әдістемелік қамтамасыз етілуі. Әдістемелік құжаттарды түбегейлі өңдеусіз, оның ішінде (ЕО, АҚШ) дағдарысқа қарсы іс-қимыл жағдайларына қатысты жүйелі жаңғырту;

11. Мәлімделген мақсаттарды (ЕО, ГФР, Франция) іске асыру дәрежесін бағалауға мүмкіндік беретін, стратегиялық жоспарлау құжаттарындағы жоспарланатын көрсеткіштерді жоспарлау объектілері бойынша топтастыру;

12. (ЕО, АҚШ) жоспарлы жобалауларды парламенттік және қоғамдық талқылау рәсімдерінің міндеттілігі;

13. Экономикалық дамуды басқаруға мемлекеттің араласуын төмендетудің жалпы бағыты. Стратегиялық жоспарлаудың күрделі және ауқымды механизмі сақталады және үнемі жаңартылып отырады, оның екі жолы бар: дамудың стратегиялық маңызды бағыттарын тікелей орталықтандырылған жоспарлау және нарықтық механизмдерді жүйелі түрде ынталандыру. (ҚХР) өнеркәсіп пен ауыл шаруашылығының бағдарламалары мен жоспарларында тіркелген заттай көрсеткіштердің көптігінен бас тарту және халық шаруашылығын дамытудың ұзақ мерзімді және орта мерзімді экономикалық және әлеуметтік бағдарламаларында индикативтік макроқорсеткіштердің шектеулі санына көшу процесі қалыптасты;

14. Өңірлік дамудың стратегиялық жоспарлауы даму ерекшеліктері ұқсас бірнеше провинцияларды біріктіретін, бағдарламаларды іске асыру кезеңі 10 жылдан 50 жылға дейінгі және орта мерзімді міндеттерді (ҚХР) салалар мен өңірлерді дамытудың жылдық және бес жылдық жоспарларына енгізетін ірі аумақтарды басқару жөніндегі жоғарғы деңгейдегі саяси бастамаларға негізделген;

15. Ұзақ мерзімді бағдарламалардың, орта мерзімді және жылдық жоспарлардың үйлесуі және оларды орта мерзімді перспективада қалыптасқан шарттарға арналған жылдық және бес жылдық жоспарлардағы орталықтандырылған директивалық шешімдер (ҚКП ОК және ҚХР Мемлекеттік Кеңесі) негізінде жүйелі түрде «баптау». (ҚХР) бесжылдық жоспар мен жылдық жоспарлар елдің барлық қоғамдық өндірісі, жекелеген салалары мен өңірлері ауқымында қажеттіліктер мен ресурстарды байланыстыруға мүмкіндік беретін теңгерімдік әдісі пайдаланыла отырып қалыптастырылады;

16. Ұзақ мерзімді қағидалы шешімдерді қабылдаумен жаңғыртылады немесе қабылданған шешімдерді дайындауды және орындауды үйлестіруді қамтамасыз ететін (ҚХР, АҚШ, ЕО) тиісті институттарды қалыптастырумен сүйемелденеді.

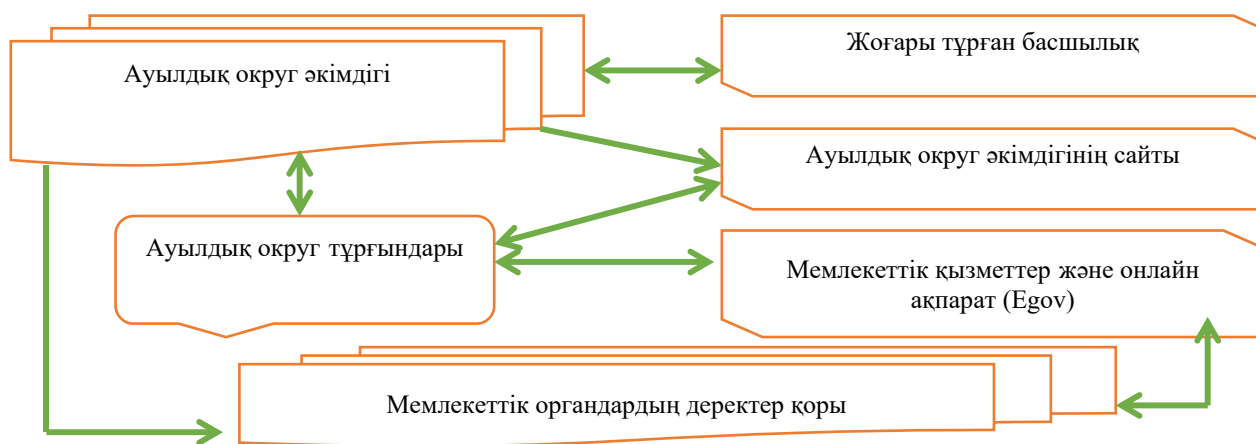
Өңірдің бәсекеге қабілеттілігін арттырудың негізгі факторы «Evidence-based regional administration» тұжырымдамасына негізделген басқару болып табылады. Яғни, бұл дегеніміз деректер негізінде аймақтық деңгейде шешім қабылдау. Бүгінгі күні өңірлерді басқарудағы басты проблема деректер кешенінің интеграциясы мен өзара бірлесудің тиімсіз моделіне негізделеді. Деректерді басқарудың қолданыстағы моделі жеткілікті түрде үлкен уақыт кідірісімен нақты уақыт режимінде деректерге жедел қол жеткізуге мүмкіндік бермейді. Осыған байланысты деректерді басқарудың бизнес-моделін оңтайландыру (жинау, келісу, тазалау, қол жеткізу және т. б.) проблемасы өзектендіріледі.

Барлық дерлік өңірлерде облыстар, аудандар, ауылдық округтер бойынша деректердің типтік құрылымы және басқару архитектурасы бар. Ең толық, қолжетімді ақпаратты Ақмола облысының Аққайың ауданының басшылығы ұсынды. Ұсыныстарды талдау және әзірлеудің базасы фокус-топтар, аудандық әкімдіктер мен ауылдық округтер әкімдіктерінің мамандарымен өткізілген тренингтер нәтижесінде алынды. Зерттеудің негізгі бағыттары бойынша ақпараттық ағындар, ақпараттық өзара алмасудың бизнес-процестері: баға мониторингі, шығарылатын өнім көлемі, жерді пайдалану, мемлекеттік қолдау шараларын көрсету (әлеуметтік қолдау, инвестициялық жобалар), салық жинау, жеке тұрғын үй құрылысы бойынша жер беру және т. б.

Ауданның басқарушылық ақпараттық ағындары ауылдық округтердің ақпараттық ағындары негізінде қалыптасады. Мемлекеттің басқару шешімдерінің сапасы ауылдық округ деңгейінде деректердің өзара алмасуын ұйымдастыруға тәуелді болады. Мәселе өңірлік құрылымдардың қызметін регламенттейтін және жергілікті жерлерде жедел басқаруды жақсартатын бағдарламалық және стратегиялық құжаттарды әзірлеу мен іске асырудың тиімділігі туралы болып отыр.

Ең бастысы ақпараттық алмасу жүйесі қалай ұйымдастырылғанын, яғни бүгінгі күні шешімін таппаған қандай мәселе бар екендігін сипаттау маңызды.

1-суретте өзара бірлесудің қолданыстағы моделі ұсынылған.

Сурет 1 – Деректерді интеграциялау және өзара бірлесу моделі
Ескерту – [11] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған

Қазіргі уақытта ауыл округтерінің сайтындағы ақпараттар толық және ашық түрде көрсетілмеген, сондай-ақ ақпараттар болғанның өзінде әртүрлі формада, құрылымдары әр қалай және белгілі бір кезеңдегі олқылықтарды байқауға болады.

Талдаудың нәтижесі ауыл округтерінің сайтындағы қажетті ашық ақпараттардың жоқтығын көрсетеді (Кесте 1).

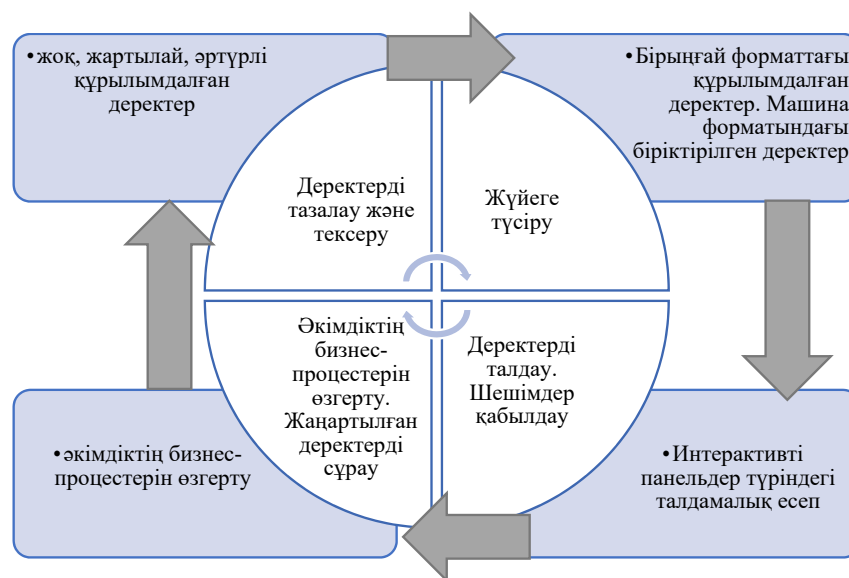
Кесте 1 – Аудандар бойынша ауыл округтері сайтындағы бар ақпараттарға талдау

Қала/ ауыл/ округтер	Халық саны, адам (2019)	Елді мекендер	Халық саны, адам (2021)	Округтың 2019-2021 жылдарға арналған даму бағдарламасы	Бюджет	Округтың паспортты	Есеп беру кездесу- лері	Пікірлер
Аралағаш ауылдық округі	1368	Амангелді ауылы, Аралағаш ауылы, Рублевка ауылы	1193	жоқ	жоқ	жоқ	бар	

Астрахан ауылдық округі	1135	Астраханка ауылы, Қаратомар ауылы	1030	жоқ	жоқ	жоқ	бар	
Власов ауылдық округі	977	Безлесное ауылы, Власовка ауылы, Сенное ауылы	816	жоқ	жоқ	бар	бар	
Григорьевка ауылдық округі	1311	Григорьевка ауылы, Кенжеғали ауылы Көктерек ауылы	1086	жоқ	жоқ	бар	бар	
Ивановка ауылдық округі	1107	Ивановка ауылы Сергеевка ауылы Ульси ауылы	779	жоқ	жоқ	бар	бар	Әкім лауазымы бос
Карлин ауылдық округі	2490	Барыкөл ауылы, Гагарино ауылы, Диохельеск ауылы, Қиянлы ауылы, Кучковка ауылы, Шағала станциясының кенті	1793	бар	жоқ	жоқ	бар	
Лесной ауылдық округі	1512	Дайындық ауылы Қызылжұлдыз ауылы Ленинск ауылы	1341	бар	жоқ	жоқ	бар	
Полтавский ауылдық округі	964	Барки ауылы, Лесные Поляны ауылы, Полтавка ауылы		бар	жоқ	жоқ	бар	
Шағалалы ауылдық округі	1680	Степное ауылы, Шағалалы ауылы, Южное ауылы						Сайт ашылмайды
Смирнов ауылдық округі	5796	Смирнов ауылы, Базар станциясының кенті, Жаңажол станциясының кенті, Жаңатұрмыс станциясының кенті, Каунданды станциясының кенті, Шаховская станциясының кенті	3805	жоқ	жоқ	бар	бар	
Токшын ауылдық округі	2771	Камыштовка ауылы, Кольцовка ауылы, Такуши ауылы, Түмен ауылы						Сайт ашылмайды
Черкасск ауылдық округі	1830	Добровольск Новороссийск ауылы, Целинное ауылы	1054	жоқ	жоқ	жоқ	бар	
Ескерту – [12] дереккөздері негізінде авторлармен құрастырылған								

Ауданның негізгі ұйымдастырушылық құрылымдары деңгейінде шешімдер қабылдау үшін жылдар бойынша ауылдық округ деңгейінде жеткілікті ақпарат жоқ, жалпы округ деңгейінде де, ауылдар бөлінісінде де жекелеген көрсеткіштер бойынша қажетті ақпарат жоқ.

Бизнес-процестерді зерделеу өңірлік басқарудың негізгі стейкхолдерлерінің өзара іс-әрекеттесуінің ақпараттық өрісінде есептілік бойынша әкімдік қызметкерлерінің жоғары жүктемесінің, деректердің төмен сапасының, ақпараттық өзара іс-алмасудың ассиметриялылығының мәселелері анықталды (Сурет 2).

Сурет 2 – Деректермен жұмыс схемасы
Ескерту – [13; 14] дереккөздері негізінде авторлармен құрастырылған

Қолданыстағы ұйымдық құрылым келесі салдарға әкеледі:

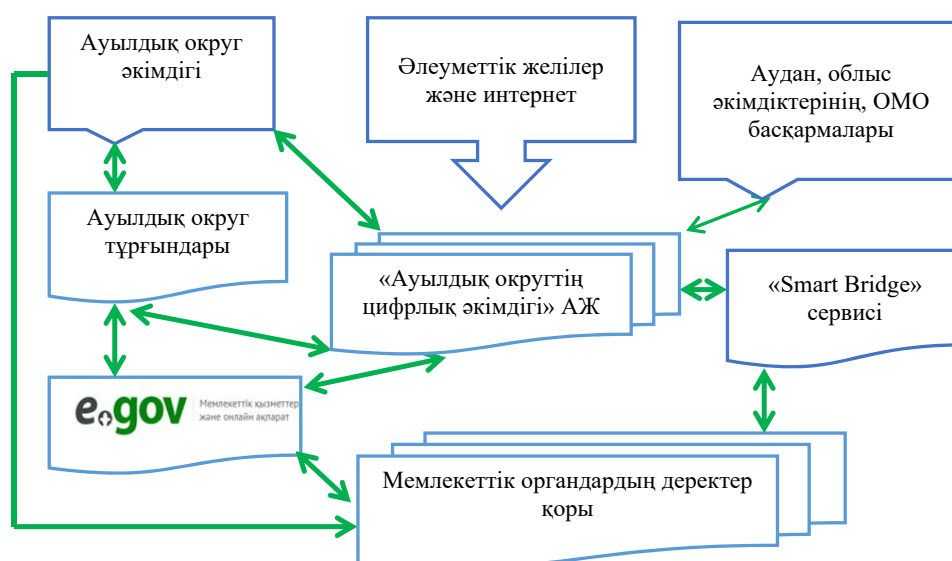
– ауыл әкімдігі қызметкерлерінің «күнделікті» жүктемесі барлық қызметтің 80 %-ын құрайды;
– деректер сапасының төмендігі, деректер жүйеде жинақталмайды және ауылдық әкімнің шешімдер қабылдауына қолдау көрсету үшін пайдаланылмайды;

– ақпарат сайтта уақытында жаңартылмайды немесе мүлдем жоқ (адами факторы);

– (е-статистика, Е-Халық) ақпаратты жариялайды, бірақ оны өздері қолданбайды.

3-суретте оңтайландырылған ұйымдастырушылық құрылым ұсынылады.

Деректерді интеграциялау моделіндегі орталық буын «Ауылдық округтің ақпараттық әкімдігі» бірыңғай базасы болып табылады, ол арқылы деректердің толассыз қозғалысы жүзеге асырылады.

Сурет 3 – «Қалай болады» деректердің өзара алмасу және интеграциялау моделі
Ескерту – [3; 13] дереккөздері негізінде авторлармен құрастырылған

Аудан деңгейінде бірыңғай база негізінде ауылдық округтердің әкімдіктері өздерінің «бұлтты» кеңістігінде жұмыс істейді. Деректер (Е-Халық, е-Статистика) мемлекеттік ақпараттық жүйелерден алынады [1; 13; 14]. Ауылдық округ әкімдігі жетіспейтін деректерді толтырады және жаңартады.

Ұсынылып отырған модель ауылдық округ, аудан әкімінің басқару шешімдерін қабылдауы үшін талдамалық құрал болып табылады. Бұл әртүрлі ақпараттық жүйелердегі деректерге тұрақты қол жетімділіктің болуын болжайды. Бұл процесс белгілі бір тәртіпті, ақпаратпен өзара алмасу алгоритмін, әдіснамалық сүйемелдеуді, оқытуды ұйымдастыруды талап етеді. Біз көп компонентті құжат болып табылатын ақпаратпен өзара алмасу картасы туралы айтып отырмыз, оны біз 4-суреттен көре аламыз. Мемлекеттік органдар және (немесе) бизнес, қоғамдық ұйымдар арасындағы өзара ақпараттық алмасу схемаларын жүзеге асыру тәртібін белгілейтін мәліметтер: деректерге қол жетімді алгоритмі (Кесте 2) қандай жүйеде деректер бар, деректер иесі, көрсеткіштер тізбесі (Кесте 3).

Сурет 4 – Ақпаратпен өзара алмасу картасының негізгі компоненттері

Ескерту – авторлармен құрастырылған

Жұмыстың маңызды кезеңі деректерді тазалау мен құрылымдаудан, интерактивті ақпараттық панельдерді құру және өтпелі аналитиканы құруға мүмкіндік беретін әкімдіктің бизнес-процестерін өзгертуден бастап, құрылымдаудың әртүрлі дәрежесіндегі деректерді алу, өңдеу және пайдалану технологиясы жатқызуға болады.

Ақпараттық картаны сипаттау үшін жаңа терминдерді енгізген жөн (ақпараттармен өзара алмасу кезінде әкімдік екі рөлде қатыса алады: тұтынушы және ақпаратты жеткізуші):

Деректерді тұтынушы – республиканың және өңірдің нормативтік құқықтық актілеріне сәйкес ішкі процестер үшін талдамалық шешімдерді әзірлеу үшін қажетті құжаттарды және / немесе мәліметтерді заңнамалық және нормативтік актілерге сәйкес республикалық, өңірлік және/немесе жергілікті деректер жеткізушілерден талап ететін мемлекеттік биліктің атқарушы органы.

Республикалық деректерді жеткізуші – «Smart Data Ukimet» платформасы, атқарушы биліктің орталық органы, атқарушы биліктің орталық органына ведомстволық бағынатын, мемлекеттік қызметті ұсыну және (немесе) өзінің бизнес-процестерін автоматтандыру, заңнамалық және нормативтік актілерге сәйкес талдамалық деректер шешімін әзірлеу үшін тұтынушыға қажетті құжаттары және/немесе мәліметтері бар ұйым [12].

Өңірлік деректерді жеткізуші – ЕХД өңірлік дерекқоры, өңірдің мемлекеттік билігінің атқарушы органы немесе өңірдің мемлекеттік билігінің атқарушы органына ведомстволық бағынысты, мемлекеттік қызметті ұсыну немесе заңнамалық және нормативтік актілерге сәйкес талдамалық деректер шешімін әзірлеу үшін тұтынушыға қажетті құжаттары және/немесе мәліметтері бар ұйым.

Жергілікті деректерді жеткізуші – жергілікті өзін-өзі басқару органына ведомстволық бағынатын ұйым, мемлекеттік қызметті ұсыну немесе заңнамалық және нормативтік актілерге сәйкес талдамалық деректер шешім әзірлеу үшін тұтынушыға қажетті құжаттары және / немесе мәліметтері бар бизнес ұйымы.

Ақпараттық картаның «деректерге қол жеткізу алгоритм» компонентінің сипаттамасы 2-кестеде келтірілген.

Кесте 2 – Мемлекеттік органдардың деректермен жұмыс істеу жөніндегі өзара әрекеттесу алгоритмі (деректерге қол жеткізу алгоритмі)

№	Өзара әрекеттесу объектісі бойынша өзара әрекеттесу түрі	Өзара іс-әрекетті рәсімдеу
1	Деректер «Smart Data Ukimet» платформасында бар (2-кесте)	Платформаға әзірленіп жатқан шешімді интеграциялау деректеріне қол жеткізуді ұсыну үшін мемлекеттік органның хаты
2	Деректер «Smart Data Ukimet» платформасында жоқ (2-кесте)	Мемлекеттік органның деректерді қосу және платформада оларға (2 ай) рұқсат беру туралы хаты
3	Орталық мемлекеттік орган-өңірлік мемлекеттік орган	Бұйрық
4	Мемлекеттік органдар-қоғамдық ұйымдар, бизнес	Меморандум
5	Мемлекеттік орган-кәсіпорын қызметкерлері, тұрғындар	Кері байланыс, әлеуметтік сұраулар, онлайн сервистер
Ескерту – [15] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған		

«Smart Data Ukimet» платформасында біріктірілген деректер 3-кестеде келтірілген 2-кестеде деректер жүйеде болған немесе болмаған жағдайларда әрекеттер алгоритмі көрсетілген [15]. Кестеде жеткізуші және тиісті ақпараттық жүйе көрсетілген. Өкінішке орай, кейбір көрсеткіштер мен олардың сипаттамалары егжей-тегжейлі ашылмаған: жаңарту жиілігі, аралығы және басқалары көрсетіліп, ақпараттық жүйеде жиналып, жасалады. Ақпаратты нақтылауды үшін «Smart Data Ukimet» ҰАТ АҚ жобасының қызметкерлердің келісімі қажет болады, бұл көп уақытты талап етеді. Қажетті индикатор кез-келген жүйеде жоқ немесе жаңарту жиілігі жеткіліксіз болуы мүмкін.

Кесте 3 – «Smart Data Ukimet» платформада біріктірілген деректер

№	№БСК	МО	АЖ атауы
1	1	ҰЭМ	«Метадеректер» АЖ
2	1		«КЛАСС» АЖ
3	2		«Кәсіпкерлік субъектілерінің тізілімі» ӘКС
4	1		«Біріктірілген көрсеткіштердің мәліметтер базасы» (БКМБ) АЖ
5	1		«Монополист» АЖ
6	1	ЕХӘҚМ	«ЦБД» АЖ
7	1		Төлемдерді өңдеуді ұйымдастыру
8	1		Шетелдік жұмыс күші
9	1		«Еңбек нарығы» АЖ
10	2		«Еңбекті қорғау және қауіпсіздік» ААЖ
11	2		«Мүмкіндігі шектеулі тұлғалардың орталықтандырылған деректер банкі» АЖ
12	2		«Зейнетақы төлемдері мен жәрдемақыларын электрондық тағайындау» ААЖ
13	1		«Әлеуметтік көмек» АЖ
14	2		«Оралман» орталық деректер базасы
15	1	ДСМ	АЕК Банк – амбулаториялық емханалық көмекке жолдама Банк
16	1		ДҚАЖ – дәрі-дәрмекпен қамтамасыз ету ақпараттық жүйесі
17	1		ЖФЖӨТ – жүкті және фертильдік жастағы әйелдердің тіркелімі
18	1		Емдеуге жатқызу бюросы
19	1		БХТ – бекітілген халық тіркелімі
20	1		СНЭТ – Стационарлық науқастардың электрондық тіркелімі
21	2		Жан басына шаққандағы нормативтің қосымша компоненті АЖ
22	2		Онкологиялық науқастардың электрондық тіркелімі АЖ
23	2		Диспансерлік науқастардың электрондық тіркелімі АЖ
24	2		АЖ ресурстарды басқару жүйесі

25	1	ҚМ	ЭМС – Электрондық мемлекеттік сатып алу
26	1		Е-Қаржы мин. жүйелері: «Қаржылық және бюджеттік есептілікті жинау және шоғырландыру ішкі жүйесі»
27	1		Е-Қаржы мин. жүйелері: Қаржылық бақылаудың ішкі жүйесі. Тәуекелдерді басқару жүйесі
28	1		Е-Қаржы мин. жүйелері: Мемлекеттік қарыз алу және несие беру бөлігінде МБ орындау кіші жүйесі
29	1		Е-Қаржы мин. жүйелері: Қазақстан Республикасының ҚМ стратегиялық жоспарын қалыптастыру және оның орындалуын мониторингтеудің кіші жүйесі
30	1		Бірыңғай деректер қоймасы АЖ БДҚ
31	1		Интеграцияланған деректер қоймасы АЖ ИДҚ
32	1		Статистика АЖ МДҚ
33	1		Мемлекеттік мүлік тізілімі
34	1		Қаржылық есептілік депозитарі
35	2		Біріктірілген кедендік тариф
36	2		Астана-1 кедендік және салықтық әкімшілендірудің автоматтандырылған жүйесі
37	2		Тәуекелдерді басқару жүйесі АЖ
38	1	ЦДИФӨМ	Мемлекеттік органдардың Интранет-порталы, Халықаралық ынтымақтастық және инвестициялар модулі
39	1		Электрондық үкімет порталы
40	1		Халыққа қызмет көрсету орталықтарының ықпалдастырылған ақпараттық жүйесі
41	1		Мемлекеттік Деректер қоры және Е-лицензиялау
42	1		Мобильді үкімет
43	1		Ашық үкімет
44	2		Бірыңғай байланыс орталығы
45	2		Мекенжай тіркелімі
46	1	ӨМ	Жеке тұлғалар
47	1		Азаматтық хал актілерінің жазбалары
48	1		Заңды тұлға
49	1		Жылжымалы мүлік тізілімі, 2012 жыл
50	1		Жылжымайтын мүлік тіркелімі
51	2		Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің электрондық түрдегі эталондық бақылау банкі
52	2		Атқарушылық іс жүргізу органдарының автоматтандырылған ақпараттық жүйесі
53	2		Ұлттық зияткерлік меншік институты ААЖ
54	2	БҒМ	Көліктік деректер базасының және тасымалдау қауіпсіздігі серпіні мониторингінің ақпараттық-талдамалық жүйесі
55	2	Алматы әкімдігі к.	Тұрғындар ААЖ
56	2	ДСМ	
57	1	МОН	

Ескерту – [13; 14] дереккөздері негізінде авторлармен құрастырылған

Көрсеткіштердің типологиясы бойынша тікелей ақпараттық өзара алмасу компонентінің сипаттамасы 4-кестеде келтірілген.

Сондай-ақ, көрсеткіштердің әртүрлі ақпараттық жүйелерде қамтылғанын атап өту қажет, яғни олардың салыстыру деректер сапасын жақсарту және тиісінше жергілікті жерлерде және орталық мемлекеттік органдарда басқару шешімдерінің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Классикалық түрде «Алтын деректер» үш тәуелсіз дерек көзі, деректердің триангуляциясы негізінде алынады. Егжей-тегжейлі карта деректерге қол жеткізу, «Smart Data Ukimet» жүйесінде де, басқа мемлекеттік органдармен, қоғамдық ұйымдармен және бизнеспен тікелей келісу, өзара әрекеттесу кезінде де пайдалану процестерін жеделдетуге мүмкіндік береді.

Кесте 4 – Деректерді басқаруға арналған ақпараттық өзара әрекеттесудің егжей-тегжейлі картасы (деректердің бір бөлігі)

№	Көрсеткіштер	Ақпараттық жүйелер	Деректер жеткізушілер
1	Адамдар саны	e-Statistica	ҰҚЖ
2	Үй шаруашылықтарының, саны	e-Statistica	ҰҚЖ
3	Шаруашылықтағы нақты, мал (басы)	e-Statistica СХ жануарларды сәйкестендіруге арналған жүйе (ЖИЖ).	ҰҚЖ Ауыл шаруашылығы министрлігі
4	А/ш техника және өңдеуге арналған жабдық	e-Statistica	ҰҚЖ
5	А/ш салынған құрылыс нысандары	e-Statistica	ҰҚЖ
Ескерту – [13-15] дереккөздері негізінде авторлармен құрастырылған			

Деректерді интеграциялау мен өзара әрекеттесудің жаңа моделі келесі мүмкіндіктерді ұсынады:

- аудан және облыс әкімдіктерінің, ОМО басқармаларының басшылары өзекті деректерге немесе 24/7 интерактивті регламенттелген есептерге қол жеткізе алады;
- ауылдық әкімдік қызметкерлерінің «күнделікті» жүктемесін едәуір азайтуға, сондай-ақ әр күнге автоматты түрде есеп беруге мүмкіндік береді;
- әкімдік қызметінің институционалдық жадын қалыптастыру.

Ауылдық округ деңгейінде деректерді интеграциялау мен өзара бірлесуі ұсынылып отырған ақпараттық моделі деректер сапасын ұдайы жақсартуға, оларды серпінде жинақтауға, аудан, ауылдық округ, ауыл деңгейінде басқарушылардың ұғынықты немесе туындайтын ақпараттық қажеттіліктеріне сәйкес көрсеткіштерді кеңейтуге мүмкіндік береді.

Өзірленген модельде тест арқылы жүзеге асырылады, оны тиісті сілтеме бойынша өтіп тестілеуге болады [16].

ҚОРЫТЫНДЫ

Осы жүйенің жұмыс істеу сапасы өңірлер мен тұтастай елдің бәсекелі дамуының айқындаушы факторы болып табылады. Өңірдің даму бағдарламалары құжаттар иерархиясының төменгі деңгейінде орналасқан, бірақ оның мәні өңір үшін өте маңызды. Заңнама өңірлік даму жоспарларын іске асыруда жергілікті атқарушы органдар мен нақты лауазымды адамдардың жауапкершілігін көздемейді, бұл ретте олар деректердің анықтығына жауап беруге тиіс. Жергілікті атқарушы органдардың қаржылық дербестік деңгейі төмен, бұл олардың мүмкіндіктерін, оның ішінде дербес ұзақ мерзімді жоспарлауды шектейді.

Өңірлердің стратегиялық жоспарлау сапасын жақсарту үшін келесідей бірқатар реформалар жүргізу талап етіледі:

1. Мемлекеттік органдар мен олардың басшыларының стратегиялық құжаттарды дайындау сапасы мен оларды іске асыру үшін жауапкершілігі бекітілетін стратегиялық жоспарлау қағидалары айқындалған «Стратегиялық жоспарлау туралы» жеке заңды қабылдау;
2. Өңірлерді дамытуға қаражат бөлу лимиттерінің жүйесін белгілей отырып, өңірлердің стратегиялық жоспарларын ескере отырып, бюджеттерді қалыптастыруға көшу.
3. Өңірлік стратегиялық жоспарлар мен өзге де стратегиялық құжаттарды барынша ашық түрде жариялап, қоғамдық талқылау салу практикасын енгізу;
4. Жоғары тұрған деңгейдегі құжаттарда өңірлерді дамытудың мүдделері мен перспективалары барынша ескерілетін «төменнен жоғары» тәсілін барынша пайдалана отырып, стратегиялық құжаттарды дайындау практикасын енгізу.

Сонымен қатар өңірлік сапалы ақпараттық базаның болуы, өңірдің стратегиялық жоспарлауын қамтитын цифрлық басқаруға көшуді қамтамасыз етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Кузнецова О. Региональные исследования в США: монография / О. В. Кузнецова; [под науч. ред. Е. Ф. Серебренниковой]. – Иркутск: Издательство ИГУ, 2020. – 363 с.
2. Айзард У. Методы регионального анализа: введение в науку о регионах / Сокр. пер. с англ. В. М. Гохмана [и др.]; - Москва: Прогресс, 1966. – 659 с.
3. Муллахмедова С. С., Шахпазова Р. Д. и др. Модель экономического роста Р. Солоу: генезис теории и методологии // Региональные проблемы преобразования экономики. – 2019. – № 12(110). – С. 7-15.
4. Гасанов Э. А., Бойко Т. С., Фролова Н. С. Теории регионального роста и их основные направления // Региональная Россия: история и современность: материалы Всероссийской (национальной) научно-практической конференции. – 2018. – № 1. – С. 333-339.
5. Леонтьев А. И., Новикова Н. В. Региональная проекция теории полюса роста: зарубежный и российский опыт // Теоретическая и прикладная экономика. – 2020. – № 4. – С. 106-117.
6. Гусейнов А. Г. Основные направления развития и подходы в теории региональной экономики в развитых западных странах // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 8(1). – С. 124-132.
7. Днишев Ф. М. Приоритеты и механизмы индустриально-инновационного развития регионов Казахстана // Проблемы функционирования и развития территориальных социально-экономических систем: мат. IX Всероссийской научно-практической интернет-конференции. – Уфа: Институт социально-экономических исследований, 2015. – С. 224-227.
8. Нурланова Н. К. Сценарии инновационного развития регионов Казахстана и оценка возможностей их реализации // Проблемы развития территории. – 2014. – № 4(72). – С. 82-96.
9. Исаева М. Г. Методы и практика оценки уровня устойчивости развития регионов Казахстана. – Алматы: Институт экономики МОН РК, 2007. – 26 с.
10. Спанкулова Л. С. Приоритеты развития исследований по проблеме «диффузия инноваций, переток знаний и экономический рост региона» // Статистика, учет и аудит. – 2017. – № 4(67). – С. 53-57.
11. Спабеков Г., Бурлаков Л., Жамкеева М. Влияние программ развития территории на качество жизни местного населения // Ежеквартальный научно-информационный журнал «Экономика и статистика». – 2020. – № 1. – С. 113-117.
12. Аудан бойынша статистикалық ақпарат [Электронды ресурс] // Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросы [web-сайт]. – 2021. – URL: <https://stat.gov.kz/api/getFile/?docId=ESTAT371988> (Қарау уақыты: 06.12.2021).
13. Казаков М. Ю. Теоретические предпосылки исследования региональной социально-экономической дифференциации в системе «центр-периферия»: ретроспективно-генетический подход // Региональная экономика и управление: электронный журнал. – 2018. – № 1(53). – Номер статьи: 5312.
14. Кузнецова О. В., Карачева Н. С. У. Айзард и зарождение американской регионоведческой школы // III Готлибовские чтения: востоковедение и регионоведение Азиатско-Тихоокеанского региона в фокусе современности: матер. международной научной конференции. – Иркутск: Иркутский государственный университет, 2019. – С. 275-280.
15. Проект «Smart Data ukimet» как ключевой проект по аналитики государственных данных [Электронды ресурс] // YouTube страница: iNOV8 Scaling Innovation [web-сайт]. – 2020. – URL: https://www.youtube.com/watch?v=SSE_HEqBMAA (Қарау уақыты: 06.12.2021).
16. Леонтьев А. И., Новикова Н. В. Региональная проекция теории полюса роста: зарубежный и российский опыт // Теоретическая и прикладная экономика. – 2020. – № 4. – С. 106-117.

REFERENCES

1. Kuznecova, O. (2020). Regional'nye issledovaniya v SSHA: monography. Irkutsk State University publishing house, Irkutsk, 363 p. (In Russian).
2. Aizard, U. (1966). Metody regional'nogo analiza: vvedenie v nauku o regionah. Progress, Moscow, 659 p. (In Russian).

3. Mullahmedova, S. S., Shahpazova, R. D. et al. (2019). Model' ekonomicheskogo rosta R. Solou: genezis teorii i metodologii. Regional'nye problemy preobrazovaniya ekonomiki, 12(110), 7-15 (In Russian).
4. Gasanov, E. A., Boiko, T. S. and Frolova, N. S. (2018). Teorii regional'nogo rosta i ih osnovnye napravleniya. Regional'naya Rossiya: istoriya i sovremennost': materialy Vserossijskoj (nacional'noj) nauchno-prakticheskoy konferencii, 1, 333-339 (In Russian).
5. Leont'ev, A. I. and Novikova, N. V. (2020). Regional'naya proekciya teorii polyusa rosta: zarubezhnyj i rossijskij opyt. Teoreticheskaya i prikladnaya ekonomika, 4, 106-117 (In Russian).
6. Guseinov, A. G. (2014). Osnovnye napravleniya razvitiya i podhody v teorii regional'noj ekonomiki v razvityh zapadnyh stranah. Fundamental'nye issledovaniya, 8(1), 124-132 (In Russian).
7. Dnishev, F. M. (2015). Prioritety i mekhanizmy industrial'no-innovacionnogo razvitiya regionov Kazahstana. Problemy funkcionirovaniya i razvitiya territorial'nyh social'no-ekonomicheskikh sistem: mat. IX Vserossijskoj nauchno-prakticheskoy internet-konferencii. Institute for Social and Economic Research, Ufa, 224-227 (In Russian).
8. Nurlanova, N. K. (2014). Scenarii innovacionnogo razvitiya regionov Kazahstana i ocenka vozmozhnostej ih realizacii. Problemy razvitiya territorii, 4(72), 82-96 (In Russian).
9. Isayeva, M. G. (2007). Metody i praktika ocenki urovnya ustojchivosti razvitiya regionov Kazahstana. Institute of Economics MES RK, Almaty, 26 p. (In Russian).
10. Spankulova, L. S. (2017). Prioritety razvitiya issledovanij po probleme «diffuziya innovacij, peretok znaniy i ekonomicheskij rost regiona». Statistika, uchet i audit, 4(67), 53-57 (In Russian).
11. Spabekov, G., Burlakov, L. and Zhamkeeva, M. (2020). Vliyanie programm razvitiya territorii na kachestvo zhizni mestnogo naseleniya. Journal «Ekonomika i statistika», 1, 113-117 (In Russian).
12. Audan boiynsha statistikalyk akparat. (2021). National Statistics Bureau of the Agency for Strategy Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan. Retrieved December 6, 2021, from <https://stat.gov.kz/api/getFile/?docId=ESTAT371988> (In Kazakh).
13. Kazakov, M. Yu. (2018). Teoreticheskie predposylki issledovaniya regional'noj social'no-ekonomicheskoy differenciacii v sisteme «centr-periferiya»: retrospektivno-geneticheskij podhod. Regional'naya ekonomika i upravlenie: elektronnyj zhurnal, 1(53), 53-62 (In Russian).
14. Kuznecova, O. V. and Karacheva, N. S. (2019). U. Ajzard i zarozhdenie amerikanskoj regionovedcheskoj shkoly. III Gotlibovskie chneniya: vostokovedenie i regionovedenie Aziatsko-Tihookeanskogo regiona v fokuse sovremennosti: mater. mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii. Irkutsk State University, Irkutsk, 275-280 (In Russian).
15. Proekt «Smart Data ukimet» kak klyuchevoj proekt po analitiki gosudarstvennyh dannyh. (2020). YouTube page: iNOV8 Scaling Innovation. Retrieved December 6, 2021, from https://www.youtube.com/watch?v=SSE_HEqBMaA (In Russian).
16. Leont'ev, A. I. and Novikova, N. V. (2020). Regional'naya proekciya teorii polyusa rosta: zarubezhnyj i rossijskij opyt. Teoreticheskaya i prikladnaya ekonomika, 4, 106-117 (In Russian).

DIGITAL MANAGEMENT AS A FACTOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

M. Niyazov¹, D. Turekulova^{1*}, L. Khuanysh¹

¹Esil University, Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan

ABSTRACT

The purpose of the research is to identify the main directions and potential opportunities for the development of the region, contributing to the improvement of the welfare of economic entities and citizens living in it.

Methodology. In the course of the study, structural, functional, systemic and complex analyses were carried out, as well as analysis of information flows of data on regional management.

Originality / value of the research. The value of the research lies in the formation of scientific, practical and methodological provisions, including various aspects of managing the competitiveness of the region, in the context of sustainable development of the country.

Findings – potential risks and regional features of regional development are described. The main factors affecting the quality of strategic planning at the regional level are identified and recommendations for their improvement are developed. A functioning demo model of the digital akimat of the district (Akmola region) with the possibility of presenting specific data at the level of a rural district, village is presented. In this regard, it becomes obvious the growing role and importance of regions in the formation of competitiveness of national economic systems, which justifies the need for a systematic study of theoretical, methodological and practical aspects of the competitiveness of the region.

Keywords: competitiveness, Sustainable Development, regional management, evidence-based policy.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ

М. Н. Ниязов¹, Д. М. Турекулова^{1*}, Л. Хуаныш¹

¹Esil University, Нұр-Сұлтан, Қазақстан Республикасы

АННОТАЦИЯ

Цель исследования данной статьи является определение основных направлений и потенциальных возможностей развития региона, способствующих улучшению благосостояния экономических субъектов и граждан проживающих в нем.

Методология. В ходе исследования были проведены структурный, функциональный, системный и комплексный анализы, а также анализ информационных потоков данных по управлению регионами.

Оригинальность / ценность исследования. Ценность исследования заключается в формировании научных, практических и методологических положений, включающих различные аспекты управления конкурентоспособностью региона, в контексте устойчивого развития страны.

Результаты исследования – описаны потенциальные риски и региональные особенности развития регионов. Определены основные факторы, влияющие на качество стратегического планирования на уровне регионов и разработаны рекомендации по их улучшению. Представлена функционирующая демонстрационная модель цифрового акимата района (Акмолинская область) с возможностью представления конкретных данных на уровне сельского округа, села. В связи с этим становится очевидным рост роли и значения регионов в формировании конкурентоспособности национальных хозяйственных систем, что дает обоснование необходимости системного исследования теоретико-методологических и практических аспектов конкурентоспособности региона.

Ключевые слова: конкурентоспособность, устойчивое развитие, региональное управление, evidence-based policy.

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ

Ниязов Муса Найманұлы – PhD докторант, Қазақ экономика, қаржы және халықаралық сауда университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан Республикасы, email: nmussa1997@gmail.com

Турекулова Даметкен Медихановна – экономика ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ экономика, қаржы және халықаралық сауда университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан Республикасы, email: dametken.t@gmail.com, orcid: 0000-0002-3544-7238*

Хуаныш Лена – магистр, Қазақ экономика, қаржы және халықаралық сауда университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан Республикасы, email: huanyshlena@mail.ru, orcid: 0000-0001-5872-0201